

POPINA DE LA „MIHAI VODĂ“, VATRĂ DE ISTORIE MULTIMILENARĂ.

Virgiliu Z. Teodorescu

Dâmbovița cu ale ei meandre, schimbătoare de la o viitură la alta, a realizat, prin repetate modelări ale malului drept, o ruptură a cornișei care a dat contur solitarei ridicături propice pentru viețuirea umană, conferind protecție, între ape și resurse prielnice vieții. A existat o adevărată și complexă continuitate a prezenței umane relevată concludent de săpăturile arheologice.¹ Legenda și-a găsit și ea teren propice coroborându-se cu izvoarele scrise² care ne evidențiază o serie de evenimente petrecute în ultimul mileniu. Dacă pentru anii domniei lui Mircea cel Bătrân tradiția ne amintește³ de o ctitorie a sa în această zonă, fără însă a se preciza localizarea, în veacul al XVI-lea se amintește de un episod care s-ar fi petrecut și ar fi trebuit să aibă un deznodământ tragic. Acuzat de hiclenie⁴ (act de trădare sancționabil în funcție de gravitate) Mihai, ban al părților de peste Olt urma să fie ucis. Osânda urma să fie pilduitoare și ca atare a fost organizată purtarea lui către locul de aplicare a sentinței domnești. La apropierea de Biserica Albă din Postăvari⁵ condamnatul a cerut să-i fie permisă închinarea la sfintele icoane din incintă. Ruga sa și mai ales angajamentul că de va scăpa, biserică va ridica, a determinat reacția gădelui care a refuzat să îndeplinească aspra sancțiune. Astfel Mihai, viitorul domn al Țării Românești, a scăpat de osânda hotărâtă de predecesorul său, supus prea plecat Porții Otomane. Aceasta este legenda. Cert este că între anii 1589–1591 Mihai s-a aflat și în București în postura de ctitor⁶ înălțând o valoroasă

¹ Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, Editura Academiei R.P.R., București, 1961, p. 230-234.

² G. I. Ionescu – Gion, *Istoria Bucureștilor*, București, 1899, p. 783 indică cu trimiteri la diverse aspecte referitoare la mănăstirea Mihai Vodă.

³ Ibidem nota 2, p. 200–201; Constantin C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre* nu face o asemenea referință.

⁴ C. I. Ionescu – Gion, *op. cit.*, p. 204–205; Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 63; Constantin C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. II, partea a I-a, ediția a IV-a, Editura Fundațiilor Regale pentru literatură și artă, București, 1943, p. 260–261 îl menționează printre complotiștii împotriva lui Alexandru cel Rău și pe Mihai care se salvează fugind în Ardeal. Referindu-se la tradiția consemnată de cronicarul Radu Popescu și însemnările lui Szamosközi redă și episodul ducerii spre locul de osândă a lui Mihai și modul cum s-a salvat de la moarte.

⁵ Panait I. Panait, *Dezvoltarea cercetării arheologice medievale la București (1953–1971)*, în „București. Materiale de istorie și muzeografie IX“, 1972, p. 97; Gh. Cantacuzino, *Sectorul bisericii Albă din Postăvari*, în „Materiale V“, București, 1959, p. 616–642; *ibidem* „Materiale VIII“, București, p. 779–785; M. Dumitrescu, *Istoricul a 40 de biserici din România*, vol. I, București, 1899, p. 146; Paul Cernovodeanu, Nicolae Vătămănuș, *Considerații asupra „calicilor“ bucureșteni în veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea. Câteva identificări topografice legate de așezările lor*, în „București. Materiale de istorie și muzeografie, vol. III“, p. 39–40.

⁶ Calitatea de ctitor și-a manifestat-o la Râmnicu Vâlcea unde a finalizat lucrarea începută de Pătrașcu voievod precum și la Tutana, jud. Argeș unde a coordonat efectiv lucrarea de construcție în calitate de ispravnic, la Clococioc lângă Slatina jud. Olt. Pe teritoriul Transilvaniei a ctitorit la Alba Iulia biserica menită a susține cauza ortodoxiei, la Ocna Sibiului, la Lusârdea, jud. Someș, a ridicat noi biserici. La Râmeți, jud. Alba, a contribuit la revitalizarea activității iar la cetatea Făgărașului a ridicat o capelă pentru a fi loc de rugăciune pentru Doamna Stanca. Lui îi sunt atribuite și o serie de donații către mănăstirile Golgota, Bistrița, Coșuna, Curtea Domnească, precum și la o serie de mănăstiri de la Muntele Athos. Vezi C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. II, p. 304.

construcție ⁷ care în decursul veacurilor următoare a adăpostit multe evenimente de factură spirituală, culturală și statală întrucât au fost ani când așezământul monahal a adăpostit ⁸ și o serie de conducători ai țării. Documentele relevă ⁹ că Mihai a conceput și realizat bogata mănăstire, care i-au fost posesiunile și modul cum au fost administrate de către reprezentanții monahilor de la Sfântul Munte ¹⁰ către care ctitorul a considerat că este necesar să facă act de închinare pentru a fi sprijin de existență a unei vieți decente în care ortodoxia se confrunta cu presiuni atât din partea altor culte creștine cât și din partea musulmanilor. Voința domnului a fost interpretată însă ca act de slăbiciune, în veacurile următoare mănăstirile închinare cu fabuloasele lor venituri deveniseră resursă de risipire a avuției ¹¹ și chiar mijloc de viață de huzur a celor „îndreptățiți” să beneficieze de uriașa avere care le fusese atribuită. Concret, mănăstirea lui Mihai Vodă deținea de la munte și până în lunca Dunării resurse imense.

Referindu-ne la construcția mănăstirii este necesar să ne amintim episodul din vara anului 1595 când, după bătălia de la Călugăreni, Mihai cu a lui oștire a trebuit să se retragă spre munte, Bucureștii fiind sub stăpânirea otomană până în luna octombrie. Pentru a putea acționa împotriva „nesupusului ghiaur”, cotropitorii au fortificat tânăra mănăstire depozitând muniție care, la retragerea lor precipitată s-a constituit un mijloc de distrugere prin explozia provocată. Domnul a refăcut ¹² acest lăcaș, înzestrându-l ¹³ atât el cât și alți donatori cu noi posesiuni. În veacul următor mănăstirea Mihai Vodă a devenit unul din obiectivele de referință în problema raporturilor cu Sfântul Munte. Amintim în acest sens acțiunea reformatoare ¹⁴ întreprinsă de domnul Matei Basarab v.v. În conștiința ¹⁵ locuitorilor Capitalei și chiar ai întregii țări, definiția de „călugăr mihailot” era echivalentul unei comportări nemiloase față de cel în imposibilitatea de a-și onora obligațiile față de stăpânul neiertător.

Am amintit mai sus că în anumite perioade lăcașul a adăpostit ¹⁶ chiar și activitatea zilnică a unor domni datorită ruinării construcțiilor de la vechea Curte Domnească, declanșării lucrărilor la Noua Curte, apoi repetatele incendii care au înlăturat-o repede din peisajul bucureștean, definită pentru posteritate „Curtea Arsă”.

⁷ Construcția este remarcabilă prin planul adoptat, prin proporții, modul de finisare în condițiile economice specifice finalului de veac XVI, când în locul pietrei de Albești s-a recurs la panotări tencuite, încadrare de cărămizi aparente, inclusiv cele profilate folosite la realizarea brâului median, la retragerile de la cornișe.

⁸ C. I. Ionescu – Gion, *op. cit.*, p. 128–129, 135, 306, 422–423.

⁹ Radu S. Greceanu, *Actele Secției Bunuri Publice București - Mănăstirea Mihai Vodă (Indice cronologic nr. 16)*, București, 1949, editat de Arhivele Statului, p. 7–10, 19–20, 22–76.

¹⁰ La 21 august 1599 bogata ctitorie a închinat-o Mihai Viteazul la mănăstirea Simopetra de la Muntele Athos, vezi C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol II, p. 304.

¹¹ C. C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor ...*, p. 66.

¹² Distrugerile la ctitoria lui Mihai au fost de mai mici proporții, fapt care a permis ca în prag de iarnă să fie aduși aici călugării de la Sf. Troiță radical distrusă de muniția incendiată de otomani la retragerea din București.

¹³ Ctitorul i-a dăruit 14 sate, soția lui încă un sat, alți donatori contribuind la mărirea domeniului mănăstiresc, toate adăugându-se celor preluate de la anteriorii ctitori, inclusiv cele ale mănăstirii Sf. Troiță care până la 1614 vor fi aducătoare de venituri în contul mănăstirii Mihai Vodă.

¹⁴ Abuzurile reprezentanților mănăstirilor de la Sf. Munte au determinat, în urma repetatelor plângeri, reacția domniei care a procedat la studierea atentă a vechilor acte de închinare, moment în care s-au putut constata discrepanțe între cele prevăzute și cele ce se petreceau. Faptele au impus măsuri reparatorii pentru ca statutul să fie aplicat așa cum preconizase donatorul.

¹⁵ I. Ionescu – Gion, *op. cit.*, Indice p. 783.

¹⁶ Mutarea Curții Domnești în zona platformei cornișei din dreapta râului Dâmbovița duce la înlăturarea pericolului inundațiilor însă s-a dovedit o soluție nesigură, focul devenind adeseori distructiv, parțial sau total care în ultimă instanță i-a consacrat denumirea de Curtea Arsă.

În veacul al XVIII-lea schimbările din societatea românească au redeschis ¹⁷ dosarul averilor mănăstirilor închinat impunând celor mai intransigenți preconizarea unor interpretări corecte a intențiilor ctitorilor. Dezideratul, la început numai șoptit, în secolul următor se exprimă cu glas răspicat înscriindu-se ca obiectiv al reformelor preconizate ¹⁸. Generațiile care i-au urmat lui Tudor Vladimirescu au considerat că este datoria lor să îndrepte această situație. Era cu atât mai necesar cu cât cei „în drept”, de la an la an, se preocupau din ce în ce mai puțin de starea ctitoriilor din țările române. Bogatele venituri obținute nu se foloseau și pentru buna întreținere a acestora. Evenimentele seismice din anii 1802 și 1838 au dovedit-o deosebit de concludent, sumele insuficiente alocate refacerilor permițând numai intervenții ¹⁹ minore, provizorii, chiar dăunătoare ca soluții arhitecturale și ca trăinicie. Dacă în spațiile acestor așezăminte anterior se desfășura o viață spirituală și culturală, acum era numai adăpost pentru cei câțiva administratori preocupați numai de trimiterea veniturilor obținute către mănăstirile de la Sfântul Munte.

În veacurile XVII și XVIII arhiva țării fusese găzduită ²⁰ la mănăstirea ctitorie a domnului Constantin Șerban vv., devenită la scurt timp mitropolia Ungrovlahiei, dar acumularea de înscrisuri a determinat ca o parte din aceste arhive să fie duse în alte mănăstiri bucureștene. Astfel au ajuns să ocupe ²¹ câteva încăperi la mănăstirea Sfântul Nicolae (Mihai Vodă). Metamorfoza societății românești după anul 1829 a înregistrat, prin aplicarea Regulamentelor Organice desființarea vechilor instituții de sorginte feudală deschizând drumul organizării statului care urma să conducă la realizarea, pe etape, a instituțiilor moderne. A fost momentul când arhivele instituțiilor desființate au fost reunite în instituția nou creată prin prevederile Regulamentelor Organice. Această trezorerie definită ca Arhivele Statului ²², a fost înființată în luna mai 1831 în Țara Românească și în ianuarie 1832 în Moldova. Întrucât la data înființării n-au existat spații adecvate s-a găsit cu cale să fie găzduite în spațiile unor mănăstiri. În București, timp de câteva decenii, au fost găzduite ²³ la mănăstiri ca Antim, Zlătari, Văcărești, Mihai Vodă ș.a. A fost epoca unor arhive călătoare, soarta înscrisurilor fiind afectată atât de condițiile inadecvate de păstrare cât și repetatele mutări. Dacă mai adăugăm sustragerile interesate sau împrumuturile pentru cauze pe rolul instanțelor cu termene care s-au succedat de-a lungul deceniilor înțelegem cum s-a subțiat această zestre națională.

¹⁷ De fapt condițiile secolului al XVIII-lea au facilitat intensificarea scoaterii valorilor din țările române de către reprezentanții mănăstirilor închinat.

¹⁸ Momentele care au generat acte reformatoare au înscris între obiective și această problemă.

¹⁹ Au fost de fapt numai lucrări de cârpeală, reparațiile efectuate au contribuit, de cele mai multe ori, chiar la schimbarea, diminuarea arhitecturii și de fapt n-au conferit edificiilor trăinicie necesară. Evenimentele ulterioare au dovedit că sumele modeste alocate au fost insuficiente.

²⁰ Virgiliu Z. Teodorescu, *Popas la vetrele istoriei - Ansamblul Patriarhiei Române*, în „Citadela”, anul II, nr. 7-12 (10-15), decembrie 1977, Cerașu Prahova, p. 119-120.

²¹ Măsuri în concordanță și cu prezența în imediata apropiere a Curții Domnești, a cancelariei acesteia.

²² Acțiunea reformatoare a impus „salvarea” arhivelor Instituțiilor supuse desființării: „Arhivele Statului, 125 ani de activitate 1831-1956” București, 1957, p. 28-40; D. Onciul, *Din istoria Arhivelor Statului*, București 1903; Constantin Moisil, *Arhivele Statului și Regulamentul Organic*, în „Revista Arhivelor”, București, 1929, vol. II, nr. 4-5, p. 269-289.

²³ Măsură care s-a dovedit în ani dăunătoare pentru soarta arhivelor. Spațiile atribuite găzduirii „temporare” a acestora nu întruneau cele mai elementare condiții de păstrare și conservare. Manipularea la încărcare - descărcare, mijloacele de transport se constituiau alte surse de distrugere lentă, dar sigură. Probabil că din acei ani s-a transmis către noi butada „două mutări fac cât un incendiu”.

Cei care au fost numiți la conducerea arhivelor ²⁴, oameni de cultură cu preocupări pentru cunoașterea trecutului istoric, erau conștienți de imensa răspundere care și-o asumau față de generațiile viitoare. Ca atare, cercetarea documentelor păstrate la Arhivele Statului relevă cum Eliade Rădulescu ²⁵, Grigore Alexandrescu ²⁶ în Țara Românească, sau Gheorghe Asachi ²⁷, Vasile Alecsandri ²⁸ în Moldova, citând numai câte două exemple din cele multe care obligă, în alte condiții de spațiu, să fie pomenite și cinstite cum se cuvine, au făcut numeroase demersuri ²⁹ cu referire la local, la mobilier, la insuficiența numărului personalului, la condițiile de lucru și măsuri de protecție. Toate acestea evidențiază că cei numiți în fruntea Arhivelor Statului au preconizat măsuri pentru protejarea prețiosului tezaur de informații, izvor de cunoaștere a trecutului poporului român, a legăturilor, în decursul veacurilor, cu țările limitrofe sau cu cele mai îndepărtate.

Evenimentele anilor 1859–1861 care au promovat Mica Unire a Țării Românești cu Moldova, treaptă necesară pentru următoarea înfăptuire – Marea Unire – au condus, în procesul de unificare și reorganizare administrativă, la înființarea ³⁰ Direcției Generale a Arhivelor Statului. Cezar Boliac ³¹, adus la conducerea acestei instituții, om cu respect pentru relicvele trecutului, a obținut folosirea în exclusivitate a spațiilor care aparținuseră fostei mănăstirii Mihai Vodă, desființată prin aplicarea prevederilor Legii Secularizării averilor mănăstirești. Deoarece condițiile erau modeste ca urmare a neîntreținerii clădirilor de către cei amintiți anteriori ca virtuali stăpâni, atât Cezar Boliac cât și Bogdan

²⁴ „Arhivele Statului, 125 ani ...”, p. 40 și în continuare; „Figuri de arhiviști”, București, 1971, 328 p.; colecția *Revista arhivelor*.

²⁵ Ion Eliade Rădulescu / Heliade Rădulescu (6 ianuarie 1802, Târgoviște – 27 aprilie 1872, București), scriitor, lingvist, gânditor, om politic, animator al vieții culturale, editor, traducător, membru al Academiei Române. La 24 iulie 1843 a fost numit în postul de „arhivar al Statului” funcție deținută până la 14 iulie 1848, vezi Tudor Mateescu, *Ion Eliade Rădulescu*, în „Figuri de arhiviști”, p. 21–31, M.D.E., p. 790–791.

²⁶ Grigore Alexandrescu / Grigore Alesandrescu (22 februarie 1814, Târgoviște – 25 noiembrie 1885, București), poet, folclorist, traducător, ziarist, om politic. La 18 iunie 1849 a fost numit „arhivarul Statului” funcție deținută până la 3 decembrie 1854. Menționăm și activitatea desfășurată în cadrul Comisiei Documentale unde a lucrat între 19 ianuarie 1852 – 11 aprilie 1858. Vezi Cornelia Bavarache Crivăț, *Grigore Alexandrescu*, în „Figuri de arhiviști” p. 35–41; M.D.E., p. 38; „Dicționar cronologic – literatura română”, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 205.

²⁷ Gheorghe Asachi (1 martie 1788, Herța, – 12 noiembrie 1869, Iași), doctor în filosofie, licență în inginerie, arhitect, pictor, folclorist, om de cultură enciclopedică, scriitor, gazetar, arheolog, filolog, epigrafist, arhivist al Statului între anii 1832–1849 și 1857–1858. Vezi M.D.E., p. 108; Iordan Datcu, S.C. Stroiescu, *Dicționarul folcloriștilor*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 51; „Arhivele Statului – 125 ani ...”, p. 43, 44, 46.

²⁸ Vasile Alecsandri (21 iulie 1821, Bacău – 22 august 1890, Mircești, jud. Iași), studii la Iași și Paris, scriitor, folclorist, animator cultural, om politic, academician. Arhivist al Statului de la 3 februarie 1850 la 17 aprilie 1853. Vezi M.D.E., p. 37; Iordan Datcu, *op. cit.*, 40–45; Gheorghe Ungureanu, *Vasile Alecsandri*, în „Figuri de arhiviști”, p. 45–63.

²⁹ Arhivele Naționale, Direcția Arhivelor Istorice Centrale, fond D.G.A.S. dosarele acelor ani cuprind numeroase rapoarte, schițe, proiecte ale unor construcții speciale pentru arhive relevând preocupare pentru asigurarea tezaurului arhivistic încredințat spre transmitere către viitorime, în „Arhivele Statului – 125 ani ...”, p. 71–72.

³⁰ „Arhivele Statului – 125 ani ...”, p. 33–34.

³¹ Cezar Boliac (25 martie 1813, București - 25 februarie 1881, București), studii la București și Paris, poet, publicist, arheolog, numismat, colecționar, folclorist, om politic. Vezi M. D. E., p. 218; Iordan Datcu, *op. cit.*, p. 82–84; Ileana Leonte, *Cezar Boliac*, în „Figuri de arhiviști”, p. 115–129.

P. Hașdeu³² au continuat să insiste pentru obținerea unui local corespunzător. Ei au inițiat elaborarea unor proiecte³³ de către arhitecții epocii pentru un palat al Arhivelor Statului. A fost perioada când, starea avansată de ruinare a ansamblului respectiv, a iscat diverse reacții, ajungându-se până la propunerea³⁴ de demolare și ridicare pe promontoriul acestei popine a unui sanctuar în care să fie depus crăniul Bravului Erou de la Călugăreni, unificator de neam și țară. În acest spațiu remodelat urma să fie amplasat și monumentul ecvestru al lui Mihai Viteazul comandat sculptorului francez Carrier Belesue. Dezbaterile³⁵ pro și contra au condus la o altă soluție, biserica și construcțiile înconjurătoare rămânând să dăinuie și să dispară prin lentă distrugere în timp. Dificultățile financiare n-au permis executarea lucrărilor absolut necesare, ajungându-se la evacuarea³⁶ arhivelor deoarece acoperișurile și zidurile se prăbușeau. Din nou arhivele călătoreau în spații temporare. La cumpăna veacurilor XIX și XX noul director general, Dimitrie Onciul³⁷, istoricul prețuitor al izvoarelor trecutului, a considerat că demersurile făcute până atunci nu sunt realizate deoarece statul este lipsit de mijloace pentru proiecte de o asemenea anvergură și, ca atare, a declanșat o serie de acțiuni care să ducă la eșalonarea în timp a lucrărilor. La început a inițiat refacerea unor porțiuni din vechile clădiri ale fostei mănăstirii care încă se puteau folosi. A recurs în acest scop la valoroși arhitecți, cu o bogată experiență în restaurarea și păstrarea patrimoniului de arhitectură națională. Proiectele întocmite de arhitecții Nicolae Gabrielescu³⁸,

³² Bogdan Petriceicu Hașdeu (26 februarie 1838, Cristinești Hotinului, azi Ucraina – 25 august 1907, Câmpina, jud. Prahova), studii la Chișinău, Harkov, activitate militară, juridică, didactică, profesor universitar, publicist, filolog, lingvist, lexicograf, folclorist, om politic, membru al Academiei Române și al academiilor din Saint Petersburg, Sofia, Belgrad, New York, a numeroase instituții prestigioase de cercetări din lume. De la 17 mai 1876 și până la 1 aprilie 1900 a fost director general al Arhivelor Statului. Vezi M. D. E., p. 786; Iordan Datcu, *op. cit.*, p. 221–225; Mihai Regleanu, *Bogdan Petriceicu Hașdeu*, în „Figuri de arhiviști”, p. 179–197.

³³ Aurelian Sacerdoțeanu, *Proiecte pentru palatul Arhivelor Statului. Contribuție la istoria arhitecturii noastre în secolul XIX*, Tiparul Cartea Românească, București, 1940, 32 p. „Arhivele Statului 125 ani ...”, p. 70–73.

³⁴ Presa timpului a consemnat asemenea luări de poziție, problema amplasării monumentului comandat pentru a-l evoca pe Mihai Viteazul devenind de interes național, a promovat diverse opinii pentru că în final locul ales să fie cel din fața localului Academiei, denumirea care definea de fapt localul Universității. Din fericire, preconizatul proiect al demolării a fost înlăturat, devenind din nou în atenția celor din secolul al XX-lea care prin cele dispuse în anul 1984, s-a trecut în anul următor la translatarea bisericii și a clopotniței și demolarea prin dinamitare a celorlalte construcții, relicve ale secolelor XVI–XX.

³⁵ Biserica, după secularizarea din 1863 nu a mai servit ca biserică de mănăstire, devenind biserică de cartier. Posibilitățile materiale reduse au garantat o lentă ruinare a bisericii.

³⁶ De un regim similar de vitreg s-a „bucurat” și restul ansamblului. Deși clădirile adăposteau numeroase instituții ale statului nu a existat o preocupare pentru acordarea permanentă a îngrijirilor cuvenite. Cutremurul din anul 1893 a contribuit la accentuarea stării de degradare a clădirilor.

³⁷ Dimitrie Onciul (7 noiembrie 1856, Straja, jud. Suceava – 20 martie 1923, București), studii la Cernăuți, Viena, doctor în istorie, activitate didactică, profesor universitar, membru și președinte al Comisiunii Monumentelor Istorice, membru și președinte al Comisiei Consultative Heraldice, membru și președinte al Academiei Române, director general al Arhivelor Statului de la 1 aprilie 1900 și până la înțetarea din viață. Vezi Ștefan Ștefănescu, *Dimitrie Onciul*, în „Enciclopedia istoriografiei românești”, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1987, p. 244–245; Mihail M. Fănescu, *Dimitrie Onciul*, în „Figuri de arhiviști”, p. 201–227; Virgiliu Z. Teodorescu, *Dimitrie Onciul protector al izvoarelor trecutului poporului român*, în „Revista Arhivelor”, anul LXXI, vol. LVI, nr. 2/1994, p. 199–205.

³⁸ Nicolae Gabrielescu (1854–1926, Panciu), arhitect cu realizări și în domeniul restaurărilor vechilor edificii, inclusiv fosta mănăstire Mihai Vodă. Vezi Paul Constantin, *Dicționar universal al arhitecților*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p. 120–121; Andrei Pippidi, *În ajunul înființării Comisiunii. Rolul lui Nicolae Gabrielescu*, în *Revista Monumentelor Istorice*, anul LXI, nr. 2/1992, București, 1998, p. 72–75.

Cristofi Cerchez ³⁹, Alexandru Băicoianu ⁴⁰ și Petre Antonescu ⁴¹ l-au ajutat să etapizeze lucrările, putând astfel să obțină eșalonat sumele necesare. În prima fază au fost abordate construcțiile de pe latura de vest, de pe latura de nord și parțial de pe laturile de sud și est. Starea celor din zona sud-estică, fosta trapeză și arhondaricul mănăstirii, a impus să fie demolate în vederea ridicării unui impunător local menit să adăpostească viitorul Muzeu al Arhivelor Statului ⁴². Bun gospodar, secondat de valoroși colaboratori, a procedat metodic, rezultatele obținute i-au deschis calea spre alte și alte finanțări. Astfel s-a ajuns la elevarea unei impunătoare construcții, impresionantă în epocă ⁴³ prin proporții, arhitectură, sinteză a celor mai valoroase elemente ale vechilor edificii românești, și prin materialele puse în operă. Bolta sălii mari a viitorului muzeu a fost prima construcție cu caracter cultural realizată ⁴⁴ din beton armat, rezistentă la seismele cu care s-a confruntat în acest secol. Trebuie să amintim și faptul că la timpul respectiv ea s-a constituit ca o lucrare de pionierat pe plan mondial, România preconizând și concretizând în ani relația ⁴⁵ firească cu cei care sunt creatori de arhivă, cu publicul larg. Prin acest așezământ preceptul „de la lume adunate, la lume redată”, devenea o concretă exprimare a respectului pentru tezaurul deținut cât și o cale de edificare a tuturor a menirii acestei instituții publice. Primul război mondial a găsit construcția palatului la stadiul de finisaje interioare și de dotare cu mobilierul specific. Lucrările au fost reluate în anul 1920, astfel că în 1924, anticipând ⁴⁶ inaugurarea muzeului la 1 mai

³⁹ Cristofi Cerchez (5 iulie 1872, București – 15 ianuarie 1955, București), arhitect cu realizări și în domeniul valorificării stilului neoromânesc, contribuind la reușita restaurării unor ansambluri arhitectonice printre care și cel de la Mihai Vodă. Vezi Paul Constantin, *op. cit.*, p. 67–68.

⁴⁰ Alexandru Constantin Băicoianu (1859, București – ?), arhitect diriginte al construcției Ateneului Român, contribuții la refacerea ansamblului Mihai Vodă. Vezi Paul Constantin, *op. cit.*, p. 35.

⁴¹ Petre Antonescu (29 iunie 1873, Râmnicu Sărat – 22 aprilie 1965, București), studii de arhitectură la Paris, discipol al lui Ion Mincu, promotor al stilului neoromânesc, carieră didactică, membru al Academiei Române, publicist. Pentru ansamblul de la Mihai Vodă a proiectat și coordonat lucrările pentru edificarea palatului Muzeului Arhivelor Statului. Vezi Petre Antonescu, *Clădiri, construcții, proiecte, studii*, Editura Tehnică, 1965, planșele referitoare la proiectul muzeului; Paul Constantin, *op. cit.*, p. 22–23.

⁴² Deziderat enunțat încă din primele decenii de existență a Arhivelor Statului ca mod de a oferi spre cunoașterea publică a valorilor teaurizate pentru ca virtualii creatori să acorde atenție documentelor pe care le elaborau. Vezi Virgiliu Z. Teodorescu, *Muzeul Arhivelor – 50 de ani de existență*, în „Revista Arhivelor”, anul LIII, vol. XXXVIII, nr. 4/1976, București, p. 364–367.

⁴³ La timpul respectiv Primăria Municipiului București a dispus o amplă acțiune menită să pună în evidență, prin resistemizarea zonei limitrofe, valorile arhitecturale ale ansamblului Mihai Vodă. S-a preconizat în acest scop exproprierea clădirilor alăturate murilor fostei mănăstiri, realizarea unui parc în zona vestică și modernizarea arterei de circulație Uranus. În această etapă s-a lansat și ideea amplasării busturilor Dimitre Onciul și Bogdan P. Hașdeu ca simboluri de cină din partea foștilor elevi și continuatori de ideal al protejării patrimoniului cultural al neamului românesc.

⁴⁴ Prin proporții, zveltețe, funcționalitate bolta sălii centrale s-a constituit o reușită atât arhitecturală cât și constructivă conferind spațiului calități deosebite de iluminare, aerare și sonorizare.

⁴⁵ Chiar pentru Dimitre Onciul problema viitorului muzeu a constituit o permanentă preocupare. Experiența dobândită l-a determinat ca pe parcursul elevării să manifeste un interes sporit pentru ideea de depozit - expoziție pentru ca, după evenimentele primului război mondial, să adopte soluția expunerii în vitrine a pieselor selecționate din tezaurul arhivist. A păstrat, pentru circuitul vizitatorilor, spațiile de la demisol care urmau să preia funcția de depozite model pentru a fi pildă de modul cum trebuie păstrate arhivele în secolul al XX-lea.

⁴⁶ Prin preocuparea lui Nicolae Iorga, România a găzduit în anul 1924 lucrările Congresului Internațional de Bizantinologie. În scopul evidențierii valoroaselor tradiții bizantine pe vatra actuală românească, manifestările au fost găzduite și eșalonate în diverse instituții culturale-stiințifice. Cu acest prilej Arhivele Statului au patronat o asemenea etapă a lucrărilor în incinta clădirii viitorului muzeu. Prin elementele de arhitectură valorificate de Petre Antonescu, prin elementele decorative, inspirate de

1925⁴⁷, a găzduit o parte din lucrările Congresului internațional de bizantinologie, prilej de etalare a unor valori din tezaurul Arhivelor Statului⁴⁸ și din colecția lui George Olszewski⁴⁹.

Facem mențiunea că vechile spații de pe laturile de vest, de nord și parțial de est au fost adaptate pentru multiple funcționalități⁵⁰: birourile Direcției Generale, biblioteca, sala de studii, depozite, locuința directorului general. Notabilă este și preocuparea lui Dimitrie Onciul pentru înzestrarea spațiilor cu mobilier specific⁵¹. Pentru spațiile publice a comandat la firme bucureștene executarea de mobilier din lemn folosind elemente decorative specifice artei tradiționale românești.

miniaturistica vechilor documente, folosite la pictarea pereților interiori precum, și mai ales, prin exponatele prezentate ca icoane, tablouri, documente, manuscrise, condici, vechi tipărituri ambianța a fost tipică pentru cunoașterea trecutului bizantin transmis prin tradiție generațiilor veacurilor care au dus pe mai departe acel Bizanț după Bizanț.

⁴⁷ La 1 mai 1925 a fost plasată pe peretele scării principale placa de marmură cu stema țării turnată în bronz și cu textul definitiv pentru modul cum a fost receptat acest act de cultură; „S-A ÎNFIINȚAT ÎN DOMNIA GLORIOASĂ / A REGELUI FERDINAND I / FIIND / PRIM MINISTRU IOAN I. C. BRĂȚIANU / MINISTRU AL INSTRUCȚIUNII / DR. C. ANGELESCU / MINISTRU AL CULTELOR ȘI ARTELOR / AL LAPEDATU / DIRECTOR AL ARHIVELOR / CONST. MOISIL / DIRECTORUL MUZEULUI ARHIVELOR / G. OLSZEWSKI / 1 MAI 1925“. La cutremurul din 4 martie 1977 placa s-a spart în zeci de bucăți pe care însă le-am strâns și apoi am recompus-o pe perețele unei cămăruțe unde puteam asigura încălzirea micului spațiu în anii „epocii de aur“ când activitatea muzeului deranja unele persoane care dispuneau de repartizarea cotelor de consum de gaze. Placa am protejat-o cu o draperie de pluș, patronându-mi discret activitatea la Muzeul Arhivelor. La evacuarea din anul 1985 am cerut permisiunea să deacep componentele plăcii pentru ca în alte condiții să pot să le recompun. Am fost refuzat și astfel o placă - document a fost înlăturată prin decizia unuia care tocmai avea misiunea de a prezerva pentru viitorime relicvele trecutului.

⁴⁸ La organizarea expoziției dedicată Congresului Internațional de Bizantinologie, a celei organizate în anul 1926 și a celorlalte care au urmat o mare importanță a avut-o experiența dobândită cu ocazia participării la Expoziția Jubiliară a României din anul 1906 când Arhivele Statului au fost onorate cu Medalia de Aur pentru ceea ce și cum au prezentat tezaurul arhivist.

⁴⁹ George Olsevschi (23 aprilie 1889, București – 5 august 1943, București), Studii la București și Viena, inginer, colecționar cu o vastă participare în perioada interbelică la organizarea unor expoziții în țară și în străinătate oferind publicului prilejul de a cunoaște varietatea relicvelor valoroase reunite în colecția sa. La propunerea lui Constantin Moisil a fost numit de la 15 iunie 1925 director onorific al Muzeului Arhivelor Statului. Vezi A.N. – D.A.I.C., fond D.G.A.S., dosar 936/1925, f. 92, iar din 1926 a fost numit și director al Muzeului Toma Stelian, vezi A.N. – D.A.I.C., fond Casa Școalelor, dosar 880/1926, f. 7; în ambele situații și-a pus la dispoziție propriile colecții pentru diversificarea începutului activității. Catalogele expozițiilor organizate sunt o mărturie concludentă pentru posteritate a ceea ce i-a fost preocupare, să colecționeze precum și modul cum, în calitate de muzeograf, a înțeles să prezinte o anumită tematică. Experiența dobândită i-a fost utilă în misiunile în care a fost cooptat pentru evaluarea bunurilor de patrimoniu cultural. După prematura sa dispariție, deși s-a constituit o comisie de evaluare a colecțiilor sale în vederea achiziționării de către stat de la urmași, nu cunoaștem să fi avut o finalitate, evenimentele militare, schimbările intervenite în viața politică au tergiversat măsurile convenite.

⁵⁰ Până în anul 1951 locuința directorului general al Arhivelor Statului se afla în incinta ansamblului Mihai Vodă, prezența sa dovedindu-se la momente de criză mai mult decât benefică. Amintim în acest sens de intenția ocupanților din anii 1916–1918 de a „recupera“ de la Arhivele Statului documentele chirlice care nu fuseseră evacuate în Moldova și de acolo la Moscova. Intervenția promptă a lui D. Onciul a stopat asemenea abuzuri, și asigurarea protecției militare a obiectivului din partea comandamentului german.

⁵¹ Consultând caietele diferitelor firme bucureștene a încredințat executarea mobilierului celor care le-a considerat inspirate de modelele decorative tradiționale. În anul 1964 acest mobilier era dispersat în spațiile ocupate de Arhivele Statului. În decursul anilor am reușit să le reunesc și să le supun unor atente restaurări, după care le-am integrat în mobilierul muzeului. După anul 1985 din nou soarta acestora a fost vitregă, puține piese au fost integrate în sala Dimitrie Onciul din localul Arhivelor Statului.

Amintind numai câteva nume din rândurile celor ce au contribuit la păstrarea și transmiterea către noi a tezaurului arhivistic am înfăptuit o gravă impietate. Alți mulți își merită evidențierea. Personalitatea, dar mai ales faptele impunând o asemenea recunoaștere, expresie că pilda lor este însușită și de către urmași. Nume ca cele ale lui Nicolae Filimon⁵², Gheorghe Peșacov⁵³, Gheorghe Nedioglu⁵⁴, Stoica Nicolaescu⁵⁵, Constantin Moisil⁵⁶, George Călinescu⁵⁷, Aurelian Sacerdoțeanu⁵⁸, Ion Radu Mircea⁵⁹,

⁵² Nicolae Filimon (6 septembrie 1819, București – 19 martie 1865, București), activitate în aparatul administrativ al Țării Românești care l-a apropiat de documentele trecutului, întâi în cadrul Comisiei Documentale din 17 septembrie 1859 și apoi în Arhivele Statului, moment de cunoaștere profundă a societății românești în evoluția sa și prilej de documentare pentru subiectele din creația sa literară. Părinte al romanului, tezaurul arhivistic i-a servit la definirea comportamentelor personajelor conturate în evoluția lor. Ne referim predilect la romanul „Ciocoi vechi și noi” – Prezent în cotidian în calitate de cronicar al evenimentelor, inclusiv cele muzicale, teatrale ș.a. Vezi Mihai Regleanu, *Nicolae Filimon*, în „Figuri de arhiviști”, p. 95–100.

⁵³ Gheorghian Peșacov (1784/1785, Craiova – 1 noiembrie 1854, București), bun cunosător al limbilor greacă, slavă, bulgară, sârbă, rusă și probabil latină a fost timp de două decenii secretar a cinci pași ai Vidinului ca apoi să traducă vechi documente, atât la Craiova cât și la Târgu Jiu. Examenale de tâlmaci l-au consacrat ca specialist în domeniu fiind solicitat de cele mai mari familii să realizeze traduceri după documentele deținute. A desfășurat și activitate didactică la Târgu Jiu. Venind la București a concurat pentru funcția de tâlmaci oficial. În anul 1842 a fost numit la Comisia Documentală deținând această funcție până la sfârșitul vieții. Remarcabile sunt preocupările sale pentru traducerea corectă a termenilor mai ales a celor care defineau instituții juridice. Vezi Mihail M. Fănescu, *Gheorghian Peșacov – contribuții la cunoașterea vieții și activității sale*, în „Arhivele Statului 125 ani ...”, p. 287–301.

⁵⁴ Gheorghe Nedioglu (28 martie 1883, Zebil, jud. Tulcea – 1963, București), studii la Tulcea și București, activitate didactică, autor de manuale școlare, activitate la Arhivele Statului, pasionat cercetător al vechilor instituții juridice. Vezi Virgiliu Z. Teodorescu, *Slujitori ai arhivelor din România; Profesorul Gheorghe Nedioglu-Schiță de portret*, în „Revista Arhivelor”, anul LXIX, nr. 4, p. 415–426.

⁵⁵ Stoica Ștefan Nicolescu (25 martie 1879, Bitolj, Jugoslavia – 20 octombrie 1914, Caracal), studii la Caracal, București, specializare la Sofia, Belgrad, Praga, doctor în slavistică, carieră didactică, inspector la Ministerul Cultelor și Artelor, membru al Societății Regale Române de Geografie, al Societății Numismatice Române, al Institutului de Istorie și Arheologie din Sofia, pasionat cercetător al vechilor texte slavone, publicist. În tinerețe a fost încadrat la Arhivele Statului ca ajutor de arhivar. Vezi „Arhivele Statului 125 ani ...”, p. 54; Damaschin Mioc, *Nicolaescu Stoica Ștefan*, în *Enciclopedia istoriografiei românești*, p. 238; necrologuri în *Gazeta Municipală*, anul X, nr. 485/2 noiembrie 1941, p. 2; *ibidem*: nr. 496/9 noiembrie 1941, p. 2.

⁵⁶ Constantin Moisil (8 decembrie 1876, Năsăud – 20 octombrie 1958, București), studii la Năsăud, București, doctor în istorie la Cluj, activitate didactică, numismatică la cabinetul Academiei Române, director general al Arhivelor Statului, membru al Academiei Române, președinte al Societății Numismatice Române, publicist. Vezi Constantin Preda, *Moisil Constantin*, în „Enciclopedia istoriografiei românești”, p. 224–225; *100 de ani de la nașterea lui Constantin Moisil*, comunicări la sesiunea științifică din cadrul Muzeului Arhivelor, în „Revista Arhivelor”, anul LIV, vol. XXXIX, nr. 1/1977, p. 76–92.

⁵⁷ George Călinescu (19 iunie 1899, București – 12 martie 1965, București), studii în București, specializare la Roma, prozator, poet, dramaturg, critic și istoric literar, eseist, ziarist, inițiator și organizator al Institutului de Istorie Literară și Folclor, om politic, membru al Academiei Române. În anii studenției a fost angajat la Arhivele Statului, la bibliotecă. Au fost anii de documentare care i-au slujit în elaborarea romanelor „Enigma Otiliei”, „Bietul Ioanid”, „Scribul negru”. Vezi Dim. Păcuraru, *Dicționar de literatură română*, în Editura Univers, București, 1979, p. 94–97.

⁵⁸ Aurelian Sacerdoțeanu (20 decembrie 1904, Costești, jud. Vâlcea – 7 iunie 1976, București), studii la Râmnicu Vâlcea, București, specializare la Paris, doctor în istorie, profesor universitar, director general al Arhivelor Statului, publicist, medievist cu studii referitoare la disciplinele auxiliare ale istoriei. Vezi Damaschin Mioc, *Sacerdoțeanu Aurelian*, în „Enciclopedia istoriografiei românești”, p. 290–291.

⁵⁹ Ion Radu Mircea (1907, București – ?), studii la București, specializare la Praga, doctor în istorie, profesor universitar, încadrat ca arhivist șef și translator la Arhivele Statului între anii 1927–1946, ulterior lucrând în institute de cercetare din București și Iași, publicist, studii de medievistică. Vezi Florin Constantiniu, *Mircea Ion Radu*, în „Enciclopedia istoriografiei românești”, p. 222.

Mihai Regleanu ⁶⁰ sunt notorii prin modul cum au acordat documentului atenția cercetare și evidențiere a timpurilor trecute. Pasiunea pentru document, de la suport, formă, validare și până la conținut le-a fost permanent în atenție. Anii de trudire pe aceste documente i-a familiarizat cu grafia grămaticilor, cu miniaturistica, cu formularistica epocilor, cu instituțiile, toate facilitându-le identificări, datări, comentarii pertinente menite să fie călăuză pentru cercetătorii istoriei în momentul integrării acestor mărturii în publicații de specialitate ⁶¹, inclusiv culegeri de documente.

Revenim la piesa centrală a ansamblului istoric Mihai Vodă, biserica fostei mănăstiri devenită biserică de cartier care, după primul război mondial, a fost atent restaurată ⁶², acțiune salvatoare determinată de noua funcție care i-a fost atribuită ⁶³ de regele Ferdinand I, inițiatorul constituirii, în anul 1916, a Ordinului Militar Mihai Viteazul prin care se răsplăteau faptele deosebite de bravură ale ofițerilor. El a considerat necesar atribuirea acestei biserici purtătorilor înaltei recunoașteri a faptelor de viteză pe câmpul de luptă. Având această nouă menire, în anul 1919 aici a fost depus temporar sicriul generalului Eremia Grigorescu ⁶⁴ pentru oficierea Serviciului Divin înainte de părăsirea Capitalei pentru a fi înhumat în cimitirul de la Mărășești. În anii următori tot aici au poposit osemintele Eroinei de la Jiu ⁶⁵ căzută la datorie la Muncelu-Vrancei, deshumate pentru a fi duse la locul de veci în centrul orașului Târgu Jiu, precum și cele ale Eroului Necunoscut ⁶⁶, simbol al cinstirii tuturor celor care, prin sacrificiul lor au contribuit la marea împlinire a dezideratului național, Unirea cea Mare a tuturor românilor. Act de cinstire, pe drumul spre locul de veci din parcul Carol I, a prilejuit bucureștenilor pelerinajul și participarea la Slujba Solemnă desfășurată în acest sfânt lăcaș. În acest context poate fi amintită și

⁶⁰ Mihai Regleanu (26 octombrie 1905, Voinești, jud. Iași), studii de teologie și arhivistică, paleograf la Arhivele Statului. La începutul carierei a colaborat la organizarea Muzeului Arhivelor Statului. Vezi Damaschin Mihoc, *Mihai Regleanu*, în „Enciclopedia istoriografiei românești”, p. 281.

⁶¹ Activitatea editorială declanșată în a doua jumătate a secolului al XIX-lea a căpătat o amplificare în secolul al XX-lea, astfel că s-a editat *Catalogul Documentelor Țării Românești, vol. I 1369–1600*, București, 1946, 322 p. lucrare întocmită de Ion Radu Mircea, seria Indici cronologi – 24 volume prezintă fondurile referitoare la Mitropolia Țării Românești, mănăstiri și schituri, iar în ultimul indice Arhiva militară a Banatului. Au fost treptele care au condus la elaborarea amplei lucrări *Documente privind istoria României*.

⁶² Restaurarea bisericii Mihai Vodă a fost în atenția Comisiunii Monumentelor Istorice, vezi AN – D.M.B., fond C.M.I., inv. 413, dosarele 100/1913–1928, 134/1918, 173/1927–1928, 179/1928, 491/1929, 181/1928, 187/1928, 188/1929, 195/1930, 43/1930, 72/1930, 200/1931, 203/1932, 202/1931, 201/1931–1932, 207/1933, 210/1934, 797/1934, 221/1936, 562/1936, 222/1937, 686/1937.

⁶³ A.N. – D.A.I.C., fond Casa Regală, Măreșalat inv. 726, dosarele 40/1915, 71/1919; A.N. – D.J. Botoșani, dosar 116/1931; *Universul*, anul 53, nr. 339/8 decembrie 1936, p. 5; *idem*: anul 55, nr. 212/7 august 1938, p. 8; *Gazeta Municipală*, anul VIII, nr. 379/2 august 1939, p. 3.

⁶⁴ *Un erou al neamului – generalul Eremia Grigorescu - viața și opera sa - Omul - Militarul - Eroul - Funeraliile naționale - Volum comemorativ 1919*, Tip. Curții Regale F. Göbl Fii, str. Regală 19, 64 p.

⁶⁵ Virgiliu Z. Teodorescu, *Simboluri ale cinstirii dedicate Ecaterinei Teodoroiu*, în Muzeul Național XI, 1999.

⁶⁶ Virgiliu Z. Teodorescu, *Mormântul Eroului Necunoscut revine în vatra Capitalei*, interviu consemnat de Gina Brujan în „Adevărul literar și artistic”, București, anul II, nr. 90/26 octombrie 1991, p. 5; *ibidem*: *Incursiune în trecut. Mormântul Eroului Necunoscut*, în „Evenimentul”, București, anul II, nr. 73/noiembrie 1991, p. 6; Petre David, *Eroul Necunoscut - sumă a valorilor morale*, în Colecția „Pro Patria”, nr. 13/1997, p. 16–22.

oficierea slujbei înmormântării generalului Constantin Cristescu ⁶⁷ ca și a multor altora care, în deceniile următoare ⁶⁸ au părăsit viața, devenind prin faptele lor îndreptățiți să fie onorați cum se cuvine de către urmași.

Intrucât biserica a fost grav afectată de trecerea anilor, de cutremure, s-a trecut la o atentă restaurare ⁶⁹ desfășurată sub auspiciile Comisiunii Monumentelor Istorice. În acest scop au fost întreprinse cercetări ⁷⁰, studii comparative, proiecte care au ținut seama de ceea ce a fost inițial, de ceea ce s-a adăugat ulterior și dacă acestea sunt benefice sau nu. Așa s-a ajuns selectiv la readucerea edificiului la forma concepută de ctitor. Au fost păstrate ⁷¹ și din adăugirile ulterioare, cele în concordanță cu epoca respectivă, ca portalul de factură brâncovenească de la intrarea în pronaosul bisericii. A fost pusă în evidență individualitatea pridvorului, caracteristica acestei încăperi, ca soluție insolită în arhitectura religioasă a ortodoxiei românești, prin îndepărtarea construcției din lemn care fusese ridicată pe conturul zidăriei. Conceput ⁷² ca spațiu intermediar între cele lumești și pătrunderea în spațiul bisericii, acest pridvor deschis a fost menit ca loc de popas premărgător momentului de trăire spirituală în timpul participării la sfânta slujbă. În deceniul al patrulea al acestui secol s-au realizat în interiorul bisericii picturi în tehnica fresco de către valorosul artist plastic Costin Petrescu ⁷³ precum și mobilier de lemn

⁶⁷ Constantin Cristescu (2 decembrie 1866, Ciești, com. Pădureți, jud. Argeș – 8/9 mai 1923, București), carieră militară, general de corp de armată, Șeful Marelui Stat Major, realizatorul planului de apărare a zonei Mărășești 1917, marele sacrificat pentru a menține relații cu armata rusă aflată în total descompunere pe frontul românesc. Vezi I. G. Bunescu, *Generalul Cristescu* (date biografice), în „Critica – Ilustrațiune română de actualitate”, anul XVIII, nr. 5, București, mai 1923, coperta + p. 2, 3, 4; C. Căzănișteanu, V. Zodian, A. Panda, *Comandanți militari*, București 1983, Editura Militară, p. 90-91.

⁶⁸ Am avut prilejul ca după aprilie 1964 să asist la asemenea „discrete” solemnități ale demnității celor care pânăseu această lume conduși de ultiimi camarazi purtători ai Ordinului Militar Mihai Viteazul.

⁶⁹ Vezi nota 63 + imaginea la început de secol reținută de A. Alex. Antoniu *Album general al României*, partea a II-a, București, 1903, fig. 31; O. Muscelanu, *Monografia parohiei Mihai Vodă*, București, 1922; Constantin Moisil, *Arhivele Statului*, în „Boabe de grâu”, anul I, nr. 10, București, 1930, p. 597 *fotografia bisericii* redându-i aspectul anterior restaurării cu pridvorul de lemn; *Biserica lui Mihai Viteazul din București amenință să se prăbușească*, în *Universul*, anul XLIX, nr. 1/2 ianuarie 1931, p. 3 este un apel pentru salvarea ctitoriei bravului înaintaș; *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*, anul XXVI, nr. 76, aprilie-iunie 1933, p. 98-99; Gheorghe D. Florescu, *Din vechiul București*, București, 1935, p. 17; Constantin Moisil, *Contribuții la istoria Bucureștilor I – Bucureștii și împrejurimile la mijlocul veacului al XVIII-lea*, București, Tip. Curții Regale F. Göbl, 1935, p. 3, 15; A.N. – D.A.I.C., fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 11/1941, f. 172.

⁷⁰ Arhitectul Emanoil T. Costescu, absolvent al Școlii de Arhitectură din anul 1923, fiind desemnat să conducă lucrările de restaurare, a procedat cu multă prudență pentru a depista în evoluția edificiului bisericii intervențiile care au modificat structural și estetic planul inițial. Au fost și situații când a decis să păstreze unele intervenții ulterioare sau când a semnalat numai depistarea martorilor, fără a mai reface ceea ce fusese înlăturat. Menționăm în acest sens cazul separării inițiale a pronaosului de naos înlăturată în secolul trecut conferind lăcașului actuala amploare. Pedant, a notat ce a constatat, însemnările servindu-i ca teme în rapoartele publicate în *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*.

⁷¹ A fost păstrat ancadramentul de piatră de la intrare, realizare a epocii Constantin Brâncoveanu (1714). Semnificativ și în acest caz este că, după o atentă cercetare a constatat că este vorba de o refolosire a pietrei, inițial fiind piatră de mormânt. Prin modul cum la interior a realizat o casetare în tencuiala peretelui, a asigurat evidențierea elementelor decorative și litere din vechiul text al pietrei tombale.

⁷² Pridvorul deschis al bisericii Mihai Vodă își regăsește, considerăm noi, o similitudine la construcțiile moldave care au pe latura vestică, la unele și pe cea sudică, dotarea din construcție cu o banchetă de zidărie pe care localnicii pot poposi pentru a se desprinde de cele lumești înainte de a intra în sfânta biserică. Vezi bisericile mănăstirilor Voroneț, Dragomirna ș.a.

⁷³ Costin Petrescu (1871-1954), pictor și arhitect, date biografice în: *100 de ani de la înființarea Institutului de arte plastice Nicolae Grigorescu din București*, Editura Meridiane, București, 1964, p. 57-58;

sculptat⁷⁴ de artiști români inspirați de vechile tradiții. Cutremurul din 1940 a afectat turlle impunându-se în timpul celui de al doilea război mondial refacerea⁷⁵ lor. Tot în acei ani a fost edificată și construcția de pe latura estică menită să fie casă parohială⁷⁶. Lucrarea a fost proiectată și executată sub auspiciile Ministerului Apărării Naționale care, statuar, patrona biserica Ordinului Militar Mihai Viteazul.

După anii '50 au fost întreprinse ample cercetări arheologice⁷⁷ pentru cunoașterea trecutului îndepărtat al viețuirii omului pe actuala vatră a Capitalei, efectuate și în zona Uranus atât în interiorul cât și în exteriorul ansamblului istoric Mihai Vodă. Rezultatele edificatoare au condus la cunoașterea evoluției pe parcursul a mai multor milenii a vieții omului în această zonă. Materialele depistate au fost integrate în patrimoniul Muzeului de Istorie și Artă al Municipiului București. Pentru a se constitui o semnificativă dovadă a evoluției vieții spirituale a geților la câțiva pași de ctitoria lui Mihai vv., a fost păstrat „in situ”, protejată de o copertină, o vatră de cult⁷⁸ care, prin formă, prin elemente decorative și prin resturile sacrificiilor rituale, sugera concludent cum comunitatea umană își avea propriul loc de oficiere a ritualului prin care solicita protecția divină. Secțiunile de cercetare externe inelului format de construcțiile existente în secolul al XX-lea au evidențiat aria vechilor zidiri, anexe ale mănăstirii, care se grupau⁷⁹ pe o mare suprafață în jurul bisericii.

Un moment semnificativ a fost cel care a precedat anul 1956. Împlinirea a 125 de ani de la înființarea Arhivelor Statului ca instituție modernă, a impus ample

⁷⁴ Catapeteasma, stranele, jilțurile arhieresti au fost realizate de Babic, sculptor în lemn, care a preluat vechile modele, inclusiv ale ușilor de la intrare care însă au fost turnate în bronz.

⁷⁵ Cutremurul din 10 noiembrie 1940 a afectat turlle proaspăt realizate în anii anteriori care s-au fisurat și chiar au căzut părți de la cornișă. Ca atare s-a procedat la refacerea lor.

⁷⁶ Casa parohială (subsol cu instalație de încălzire, parter și etaj, cu o scară principală între parter și etaj și o alta secundară, de serviciu, asigurând legătura între subsol, parter și etaj dar și cu vechia clopotniță unde se preconiza amenajarea unui mic muzeu. La nivelul parterului intrarea era precedată de o largă prispă care avea corespodentul la etaj cu o loggie. Proiectul a fost elaborat de serviciul de specialitate arhitectură din cadrul Ministerului Apărării Naționale având în vedere cerințele preotului paroh care a coordonat ca diriginte de șantier lucrările de restaurare a bisericii și a casei parohiale. În perioada interbelică preotul Emil Păsculescu Orlea a fost o prezență care a acționat pentru sensibilizarea celor care trebuiau să contribuie la salvarea acestei valoroase moșteniri. Relațiile cu Comisiunea Monumentelor Istorice, inclusiv cu prof. Nicolae Iorga, cu arhitectul proiectant al restaurării, cu furnizorii de materiale, recepționarea, depozitarea și manipularea acestora în timpul lucrărilor i-au fost permanente în atenție. În cazul casei parohiale au fost preconizate două apartamente, pentru preotul paroh și pentru ajutorul său. Vezi Virgiliu Z. Teodorescu, *Biserica Sf. Nicolae (Mihai Vodă)*, în revista „Pro Patria”, nr. 15/februarie 1998, p. 30-31.

⁷⁷ S. Morintz, Gh. Cantacuzino, *Săpăturile arheologice din sectorul Mihai Vodă*, în „Studii și referate privind istoria României”, vol. I, Editura Academiei R.P.R., 1954, p. 342 și în continuare; Margareta Constantiniu, Panait I. Panait, *Cercetarea feudalismului timpuriu pe teritoriul orașului București*, în „București. Materiale de istorie și muzeografie III”, p. 3-24; Panait I. Panait, *Dezvoltarea cercetărilor arheologice medievale la București (1953-1971)*, în „București. Materiale de istorie și muzeografie IX, București, 1972, p. 101-108.

⁷⁸ Printre cele evidențiate de săpăturile arheologice a fost și locuința getică a cărei vatră a reținut atenția intrucât modul de realizare, de decorare precum și materialele depistate au dovedit că era o semnificativă relictă fiind o vatră de cult. Arc peste timp, vecinătate cu ctitoria lui Mihai, a impus păstrarea în situ procedându-se la realizarea unei copertine protectoare. Până în 1985 a fost o concludentă mărturie a continuității modului de viață spirituală a înaintașilor noștri. Componentele au fost preluate în 1985 de către specialiștii Muzeului de Istorie și Artă al Municipiului București spre păstrare.

⁷⁹ Atât în parcul Luitrof latrui vestice cât și în zona estică se aflau în anii '60-'80 ai acestui secol urme la suprafață ale vechilor ziduri. Mai mult, în str. Arhivelor, o gâtuire făcea ușor remarcată construcția din cărămidă și mortarul specifice secolului al XVI-lea.

intervenții⁸⁰ care să confere localului condiții optime de desfășurare a activității. Preluările de arhive, mai ales după anul 1948, necesitau condiții de păstrare corespunzătoare.

Prin mutarea Monitorului Oficial într-un nou spațiu, în anul 1960 Arhivele Statului au preluat⁸¹ vechiul edificiu al amintitei instituții. După amenajările specifice, Direcția Generală și Arhiva Istorică Centrală au fost mutate în noile spații. În vechiul local de la Mihai Vodă au rămas în continuare o serie de depozite, au fost găzduite Serviciul de Arhivă al Regiunii București⁸², Serviciul Microfilme (în fosta casă parohială), Revista Arhivelor și Muzeul Arhivelor Statului.

Menționăm că în anul 1935 când s-au recuperat arhivele evacuate⁸³ în Rusia, componenta a tezaurului românesc încredințat statului rus spre păstrare pentru a-l feri de o eventuală cădere în mâinile inamicului, în condițiile războiului anului 1917, au fost aduse la București și depozitate provizoriu în spațiul muzeului⁸⁴. Provizoratul a durat două decenii până când s-a decis⁸⁵ ca muzeul să-și reia activitatea prin organizarea unei expoziții permanente. După anul 1964, treptat muzeul și-a

⁸⁰ Lucrări de amploare s-au desfășurat la vechile construcții. S-a închis patruleterul pe latura estică prin completarea cu un edificiu cu acces pe scara secundară a Muzeului Arhivelor Statului. Curtea a fost reamenajată, măsură impusă și de încheierea lucrărilor arheologice care au realizat secțiuni și casetări. Din păcate a fost realizat și un act reprobabil. Curtea era până atunci plină cu pietre de mormânt și cruci. Puține au fost salvate fiind preluate de Muzeul de Istorie a orașului București. Cele mai multe au fost încărcate într-un camion și aruncate în afara orașului. Unde? Astăzi nu știm! Cu prilejul amenajării horticole s-a procedat la plantarea în fața bisericii a patru grupuri de tuia (*Chamaecyparis lamsanniana*), exemplare rarissime cu un comportament remarcabil atât prin rapiditatea de creștere cât și prin fructificare. Au ajuns în anul 1968 la nivelul cornișei bisericii, iar în anul 1985 erau competitive cu turlele.

⁸¹ Localul Monitorului Oficial elevat în anii '30 pentru a marca în 1931 centenarul acestei instituții, devenise în anii '60 impropriu deoarece nu permitea o re tehnologizare și ca atare i-au fost repartizate alte spații. Cum și Arhivele Statului începând de la 1944 se găseau în imposibilitatea de a prelua documente conform prevederilor legislației în vigoare, s-a cedat localul Monitorului Oficial din bd. 6 Martie nr. 27 (fost bd. Elisabeta rebotezat 6 Martie, apoi Gheorghe Gheorghiu-Dej, Kogălniceanu ca, în sfârșit, acum să revină la denumirea inițială). În compunerea acestui ansamblu colectivul arhitectului Statie Ciortan a realizat fațada spre bulevard unde era intrarea la direcția Monitorului Oficial având la parter servicii cu publicul. A doua clădire, cu deschidere spre străzile Elie Radu și Gutenberg, a fost proiectată pentru tipografie. În curte se mai află și fostele grajduri modificate și adaptate acum precum garaje și servicii gospodărești.

⁸² Serviciul Regional București până la modificarea administrativă a României din anul 1968 când a fost creat Serviciul (Filiată) de arhivă al Municipiului București.

⁸³ Demersurile pentru reluarea relațiilor diplomatice între România și Rusia au facilitat restituirea unei părți din tezaurul evacuat în anul 1917. Astfel în anul 1935, cu vasul *Principesa Maria* a fost adusă arhiva, însumând 1455ăzi ale Arhivelor Statului. Presa timpului a consemnat evenimentul ca pe o reușită a demersurilor întreprinse de Nicolae Titulescu.

⁸⁴ Această cantitate a presupus, pentru primul moment, un spațiu de depozitare, verificare, triere, repartizare în completarea fondurilor și colecțiilor care nu fuseră evacuate. Numai că, între timp, spațiile au fost ocupate de alte fonduri recent preluate de la creatori. Așa s-a ajuns ca provizoratul să dureze decenii.

⁸⁵ Facem mențiunea că deși Muzeul Arhivelor Statului nu mai avea spații și-a putut totuși continua activitatea. În cadrul Școlii de Paleografie și Arhivistică cadrele didactice predau și noțiuni de muzeografie iar cursanții organizau expoziții care răspundeau temelor propuse. Vezi Ion Radu Mircea, *Catalogul expoziției organizată de Arhivele Statului din București cu ocazia deschiderii cursurilor Școlii de Arhivistică - Noiembrie 1942*, în „Lecții de deschidere – inaugurarea cursurilor și catalogul expoziției – Noiembrie 1942“, București, 1943, p. 129-157.

recâștigat alte spații, ajungând să realizeze ample expoziții temporare ⁸⁶ și să găzduiască manifestări culturale - științifice ⁸⁷. În acea perioadă, anticipând finalul de secol, preconizam ca ansamblul să devină un centru național pentru cinstirea memoriei lui Mihai Viteazul. Considerăm ⁸⁸ că aniversările „400” care urmau să marcheze momente ca anul construcției bisericii mănăstirii, momentul târnosirii, anii domniei să polarizăm în incinta acestui așezământ actele prin care să-l omagiem cum se cuvine. Dezideratele au fost însă blocate ⁸⁹ de demolările declanșate în zonă după cutremurul din 1977. Dacă primele variante ale proiectelor preconizau ⁹⁰ o „conviețuire” între ansamblul istoric Mihai Vodă și noua casă a Republicii, ulterior s-a

⁸⁶ Expoziția permanentă era necesară dar nu putea asigura o legătură permanentă cu publicul vizitator. Așa am reușit să realizez expoziții documentare: I. Creangă (1964), N. Iorga (1965), V. Alecsandri (1965), G. Alexandrescu (1965), Putna 500 (1966), G. Coșbuc (1966), Fapte de vitejie (1967), M. Kogălniceanu (1967), 1848 - mărturii documentare (1968), Semicentenarul Unirii Transilvaniei cu România (1968), Iulia Hașdeu (1969), Al. I. Cuza (1970), 1821 în documentele epocii (1971), Mărturii despre Unire (1971), Mărturii din colecția George Buzdugan (1972), Avram Iancu (1972), Anul 1848 reflectat în documentele epocii (1973), Achiziții noi (1973), C. D. Aricescu (1973), Petre Antonescu (1973), Mărturii din colecția Eugen Teodoru (1973), Gh. Lazăr (1973), D. Cantemir (1973), Arh. Ghica-Budești (1974), Eudoxiu Hurmuzachi (1974), Mărturii referitoare la Liceul Militar Mihai Viteazul din Tg. Mureș (1974), Mihai Viteazul - 375 de ani de la intrarea în Alba Iulia (1974), M. Eminescu (1975), Șt. O. Iosif (1975), Vladimir Streinu (1975), Spiru C. Haret (1976), Muzeul arhivelor 50 (1976), Locuri din București evocând anii 1877-1878 (1976), Constantin C. Moisil (1976), Istoria dreptului vechi românesc (organizată anual) ultima servind ca sursă de documentare directă a studenților de la Facultatea de drept, prilej de evidențiere a evoluției instituțiilor juridice pe teritoriul României. Rezultatele acestor acțiuni au condus la obținerea de noi spații valorificate tocmai prin asemenea organizări de expoziții în următoarele două decenii.

⁸⁷ Pentru a asigura o mai bună legătură cu publicul au fost organizate concomitent cu expozițiile temporare și manifestări culturale-științifice. Variate ca formă de abordare și adresare la diverse contingente de vârstă, grad de receptivitate, timp avut la dispoziție ca participanți la asemenea acțiuni. Astfel au fost organizate și găzduite manifestări ca sesiuni de comunicări științifice, simpozioane, seri muzeale, șezători, întâlniri cu cercetări. Multe dintre ele erau urmate de programe artistice (recitaluri de poezie, concerte corale). Muzeul a găzduit și o serie de manifestări cu caracter internațional ca lucrările Mesei rotunde din anul 1969 a conducătorilor de „arhive”, Congresul de istorie 1980, Congresul de istoria tehnicii (1981), Congresul de sigilografie ș. a. Experiența dobândită, faptul că în elaborarea expozițiilor recurgeam permanent și la mărturiile deținute de persoane particulare m-au determinat să acționez pentru redefinirea chiar și a titulaturii pentru a devenii Muzeul Arhivelor în loc de Muzeul Arhivelor Statului. Varietatea materialelor împrumutate, respectul pentru piesele puse la dispoziție, modul corect de restituire au facilitat relații bune cu deținătorii. A fost și prilej de a afla de soarta unor arhive neglijate, ignorate de deținători, de cele mai multe ori urmași ai creatorilor acestor valori care aveau cu totul alte preocupări. Dialogurile purtate i-au determinat pe asemenea deținători să ofere spre achiziționare contra cost sau prin donații asemenea mărturii.

⁸⁸ Experiența dobândită în anul 1969 și, mai ales, în anii 1974-1976 cu ocazia sărbătoririi semicentenarului Revistei Arhivelor și, respectiv, a Muzeului Arhivelor m-au determinat să întocmesc materiale de prognoză în vederea pregătirii sărbătorii la sfârșitul secolului a 400 de ani de la domnia lui Mihai Viteazul. Preconizam transformarea spațiilor ansamblului într-un centru național pentru cinstirea memoriei bravului domn.

⁸⁹ După 1977 incertitudinea a planat asupra soartei ansamblului. Curios, nimeni nu te combătea, nimeni nu te contrazicea, nu te respingea dar nimic pozitiv nu se putea obține.

⁹⁰ La un moment dat, pentru valoroșii arhitecți desemnați să studieze zona în scopul prezentării de propuneri pentru viitoarele construcții, spațiul muzeului devenise loc de reuniune săptămânală. Punând firească întrebare care va fi soarta ansamblului, am primit asigurări că nu va avea de suferit ci, din contră, va fi pus în evidență prin demolarea construcțiilor limitrofe, care era un vechi deziderat. Singurul lucru ce mă intriga era faptul că nu se mai putea obține nimic pentru executarea de lucrări curente la ansamblul istoric Mihai Vodă. A venit și momentul când toți ce-mi dăduseră oxigenul speranței căutau să nu mai fie în situație de a-mi răspunde. Ceva se petrecuse, dar nu aveam răspunsul cuvenit. Acesta a venit în anul 1990 când, la 9 ianuarie, trimis la fostul sediu al CC., PCR pentru a salva eventuala arhivă, am avut ocazia ca pe coridorul din fața fostului cabinet al primului ministru Dăscălescu, să găsesc un album de mari

impus înlăturarea acestuia, astfel că în primele zile ale lunii ianuarie 1985, în condițiile de viscol, ca o aplicație de război, să se ordone ⁹¹ evacuarea într-o acțiune contra cronometru. În acele condiții a fost abandonată ⁹² placa care fusese așezată în incinta muzeului la inaugurarea din 1925. În anul 1955 fusese îndepărtată și „depozitată” în fosta pivniță de lemne. Am găsit-o după 1969 și am preluat-o la Muzeul Arhivelor. La cutremurul din 1977 a fost distrusă. Am adunat bucățile de marmură și am recompus-o pe un perete unde am protejat-o cu o perdea de pluș. În anul 1985, la demolare, am vrut să o recuperez dar am fost oprit ⁹³.

După evacuare n-am mai avut acces în zonă. Demersurile ⁹⁴ făcute pentru salvarea busturilor lui Bogdan P. Hașdeu și al lui Dimitre Onciul s-au „bucurat” de o tăcere din partea celor care aveau misiunea să acționeze. Ulterior s-a recuperat numai cel al lui Dimitre Onciul care a ajuns la Muzeul de Istorie și Artă al Municipiului București de unde în anul 1993 a fost preluat ⁹⁵ și integrat în forul public, respectiv în zona verde din fața clădirii Arhivelor Naționale din Bd. Elisabeta.

Anul 1985 a adus în curtea de la Mihai Vodă constructorii care au translatat ⁹⁶ biserica și clopotnița „salvându-le” astfel și plasându-le între noile blocuri,

proporții pe care am reușit să-l recuperez din „gunoiul de aruncat”. Albumul cuprindea fotografiile etapelor parcurse de proiecte întocmite de diverse colective pentru viitoarea Casă a Republicii. Astfel am putut constata că până la a cincea etapă magnifica construcție coabita în mod fericit cu ansamblul Mihai Vodă realizând un semnificativ arc peste timp. Cert este că încă o dată a lipsit curajul, demnitatea unora de a pleda pentru păstrarea acestei scumpe relicve a unificatorului de țară. Vezi A, N, -D.A.I.C., Fototeca.

⁹¹ Măsură de mare anvergură care oferea conducerii militare a Arhivelor Statului de atunci prilejul de a-și etala calitățile de comandanți față de niște „umili civili” a căror experiență, principii profesionale, sentimente nu erau luate în considerație. Acum, după ani, cu emoție îmi amintesc de cel care a fost inginerul Pașcu, cu responsabilități în Ministerul de Interne. Fusese detașat pentru a participa la această acțiune. Intrigat de ceea ce se întâmpla mi-a adresat cu încredere, în apropierea bisericii, răbufnirea de revoltă, dezacordul pentru modul cum se desfășurau operațiunile de evacuare. De ce și cum? Erau întrebările omului gospodar în fața actului făcut sub presiune timpului fără elementarele măsuri de protecție pentru bunuri și pentru oamenii angajați în această misiune. La momentul respectiv important era să evacuașim, nu conta cum și unde. Ordinele erau contradictorii. Concret, multe materiale ale Muzeului Arhivelor nu le-am regăsit ulterior. A fost o acțiune deliberată sau numai ignoranța a determinat acest ambițios act? Greu de spus și de apreciat. Cât despre cel pomenit durerea l-a marcat și la scurt timp a trecut în lumea celor drepti.

⁹² Am cerut să-mi fie permisă scoaterea de pe perete a componentelor plăcii, dar am fost refuzat categoric, fără drept de replică, sub pretextul că nu este timp. menționez că placa fusese dăltuită în marmură de culoare gălbuie.

⁹³ Pentru viitorime a rămas fotografia acestei plăci care fusese montată în anul 1925, pe peretele nordic al holului scării, fiind vizibilă atât în momentul intrării în muzeu cât, și mai ales, la plecare când era privită din față în toată amploarea ei.

⁹⁴ Ne referim la scrisoarea adresată conducerii C.C.E.S. la 31 mai 1986 înregistrată la nr. 7453/03 iunie 1986. Vezi Răzvan Theodorescu: Mănăstirea Mihai Vodă din București, referință la protestul din 24 ianuarie 1985 a șapte intelectuali care s-au împotrivit demolării. Vezi „Revista Fundației Culturale Științifică Mihai Viteazul – Călugăreni”, anul 2, nr. 4/1996, p. 13–14. Virgiliu Z. Teodorescu, *Ansamblul monumental istoric și de arhitectură Mihai Vodă*, în „Revista Arhivelor”, anul LXVII; vol. XLV, nr. 1/1990, p. 3–13.

⁹⁵ Tevatura reamplasării este tipică pentru tacita dar ferma opoziție față de actul de cultură românească. Cei ce primiseră în anul 1927 din partea inițiatorilor celor două monumente respectiv reprezentanții Primăriei Municipiului București ar fi fost normal ca ei să ne solicite găzduirea și să procedeze la amplasarea bustului D. Onciul într-un nou spațiu. Din contră, stavile, refuzuri, târăgănări, gata să te determine să renunți. Și totuși, în cele din urmă s-a reușit. După obținerea de avizări peste avizări s-a putut realiza solemnitatea dezvelirii.

⁹⁶ Acțiunea trâmbițată în presa timpului ca act de respect pentru relicvele trecutului. Vezi Marius Georgescu, *Nou amplasament pentru un monument istoric de valoare, în „România liberă”, 1 august 1985; ibidem Monumentul Mihai Vodă se aproprie de viitorul amplasament, în „România liberă”, 4 decembrie 1985.*

constituindu-se una din cele mai nefericite soluții ⁹⁷ de amplasament și ambient. Restul ansamblului a fost dinamitat pentru a permite buldozerelor să realizeze îndepărtarea ⁹⁸ acestei popine și transformarea într-un parc limitrof Casei Republicii.

Evenimentele post 1989, preconizând multe fapte de bine m-au determinat ⁹⁹ să acționez pentru readucerea bisericii și a clopotniței pe vechea vatră pentru ca prin ridicarea terenului la cota anterioară să permită în timp reconstrucția ansamblului astfel ca în anii „400” să ne manifestăm simțămintele pentru unificatorul de țară și de neam. În anul 1990 am găsit și banii care erau revendicați ca necesari pentru readucerea pe vechea vatră, dar n-a fost voință, politicul având prioritate. Au venit acele manifestări ¹⁰⁰ ale furioșilor care preconizau demolarea Casei Republicii ca odioasa construcție pe care, în 1990 mi-am permis să o definesc ¹⁰¹ ca o construcție mesaj pentru viitor. Au urmat anii ¹⁰² când cu bani mulți s-a realizat o consultare pe bază de proiecte cum să se facă ca această casă să fie acoperită de edificii de înălțimi ciclopice amplasate pe vatra fostei mănăstiri. Deși s-au risipit bani, am avut speranța că acestea vor rămâne la stadiul de proiectare. În primăvara anului 1998 însă s-a adus la cunoștință opiniei publice ¹⁰³ că o serie de firme străine vor finanța proiectul acestor viitoare construcții. Am considerat necesar să acționez și am formulat ¹⁰⁴ un „Apel” pe care l-am adresat factorilor de conducere ai țării. Reacția a fost cea tradițională, tăcere din partea celor solicitați să dea un răspuns problemei ridicate, în schimb reacția de intimidare ¹⁰⁵ n-a lipsit. Reafirm și cu acest prilej că dacă acum nu avem bani să readucem cele două relicve moștenite de la Mihai Viteazul, acolo unde ctitorul le-a hărăzit amplasamentul, să adoptăm hotărârea de a rezerva acest spațiu pentru urmași spre a face ceea ce noi nu vrem să întreprindem.

Un asemenea loc, evocator a mileniilor de istorie se impune să fie transmis către generațiile viitoare pentru a le fi pildă de ceea ce au înfăptuit înaintașii.

Ansamblul istoric Mihai Vodă rediviva! Să ne fie chemarea mobilizatoare 8 ianuarie 1999

⁹⁷ Ani de zile cele două construcții translate din fostul ansamblu au rămas într-o totală stare de pășire înconjurată de gunoaie și materialele unui șantier perpetuu ascunse privirii de lanțul de blocuri de pe bd. Libertății și Splaiul Independenței.

⁹⁸ Dacă în timpul remedierii zonei s-ar fi putut realiza o secțiune dinspre Mihai Vodă spre fosta Curtea Arsă s-ar fi stabilit evoluția geologică a zonei, dovedindu-se că pe traseul str. Mihai Vodă, în fața Curții Domnești, umpluturile de pe urma deselor incendii, demolări, nivelări se ajungea la impresia că popina Mihai Vodă ar fi fost o prelungire a terasei. Așa a fost cândva, însă, în ultimele secole, vâlceaua traforată de apele Dâmboviței și a pâraielor care-și aveau izvoarele în zonă a fost remodelată. Vezi Vasileica Sandu, *Descoperiri arheologice pe șantierele de translatare*, partea I-a - *Schitul Maicilor, Olari și Mihai Vodă*, în „București. Materiale de Istorie și muzeografie 12”, editat de Muzeul de Istorie și Artă al Municipiului București, București 1997, p. 31, 40-43.

⁹⁹ Contactele cu arh. Marcu Anghel, sculptorul Gheorghe Adoc m-au apropiat de ing. Iordăchescu care mi-a arătat că este doritor să întreprindă lucrări de readucere a celor două componente ale fostului ansamblu pe vechea vatră. La timpul respectiv, în anul 1990, Primăria putea alocă suma necesară, respectiv 6.500.000 mii lei, compartimentul cultural avea la dispoziție un impresionant fond pentru acțiuni importante în vederea salvării patrimoniului. Aducându-i la cunoștință că suma îi stă la dispoziție urmând să formuleze o ofertă, am primit un răspuns care m-a intrigat: „Să așteptăm rezultatele alegerilor”. Am așteptat să primesc un răspuns și acesta a fost și mai puțin de înțeles. „Nu mai este cazul!”. Atunci am înțeles că soarta lucrării era dictată de ambii politicieni. În luna august, banii oferiți culturii au fost retrași, așa că șansa a fost irosită.

¹⁰⁰ Tarele unei epoci se cer analizate pentru ca printr-o atentă tratare să fie evitate viitoarele greșeli.

¹⁰¹ În cadrul emisiunii Radiodifuziunii române, la rubrica răspundem ascultătorilor.

¹⁰² Măsură pe care inițial am considerat-o menită a tempera pe cei răi intenționați.

¹⁰³ Atât presa scrisă cât și radioul au difuzat aceste informații în luna martie 1998.

¹⁰⁴ Virgiliu Z. Teodorescu, *Apel*, în „Republica”, anul II, nr. 150/19 martie 1998.

¹⁰⁵ Memoriu către ministrul de Interne înregistrat la A/771 din 7 aprilie 1998 la care am primit răspunsul din partea U.M. 0706 din 22 aprilie 1998 înregistrat la nr. 32090.

PRECIZARE

Teodora Speranța Diaconescu

Nu intenționez să fac o analiză a orgoliilor, a ezitărilor, a neasumării – sau a greșitei asumări – a responsabilităților. Nu aici este locul ei. Doresc să fac doar o precizare.

Al șaselea alineat din pagina 95, ca și trimiterea 95 din articolul „Popina de la Mihai Vodă...” mi se par relevante pentru o anumită atitudine caracteristică anilor '80 și nu numai și de aceea voi prezenta în continuare o altă variantă a problemei ridicată de autor.

Cele două busturi aflate în parcul din strada Uranus figurau în Lista oficială a monumentelor istorice. Conform Legii 63/1974 controlul acestora ca și orice intervenție la ele se făceau doar cu înștiințarea și sub supravegherea Oficiului pentru Patrimoniul Cultural Național al Municipiului București.

Ca specialist al Oficiul de patrimoniu am făcut demersurile necesare către Arhivele Statului pentru recuperarea celor două monumente. Răspunsul a fost că monumentele nu le aparțin. Ceea ce era perfect adevărat. Busturile erau proprietatea Domeniului public, care s-a arătat la fel de puțin interesantă în recuperarea lor. Circulația hârtiilor este mereu greoaie, iar perimetrul în care se făcea demolarea era prea larg pentru a putea fi păzit, drept care mișunau în zonă „chilipirgii” de tot felul, care, cu puțin tupeu își însușeau cele mai variate lucruri. Așa încât, într-o noapte, unul din busturi a dispărut sub ochii îndulgenți ai acelora care acum le revendică.

Apelând la bunăvoința macaragiilor și a șoferilor din zonă – deși nu aceasta era atribuția mea, respectiv a Oficiului pentru Patrimoniul Cultural Național al Municipiului București – am abandonat referatele inutile ca și întrebările de genul: „Cine trebuie s-o facă?” și am recuperat bustul rămas pe care l-am depozitat la Muzeul de Istorie și Artă al Municipiului București, în baza Decretului 120/1981.

Un obiect „fără proprietar”, nerevendicat de nimeni, recuperat de către Muzeul de Istorie și Artă al Municipiului București era normal să devină și să rămână proprietate a acestuia.

The Mihai Vodă hill-millenary historical area

The author presents the evolution of the area throughout the centuries; the perimeter was situated in side the Medieval town, and was soon to be englobed (in the XVIII th century) in the territory of the Old Princely Court known to the following generations as the Burnt Court. In the XIX th century it was comprised within the city obrders. In the XX th century, it became part of the central zone of the Romanian Capital.

Centre of ancient spiritual, cultural but also material life, the place has housed Michael the Brave's monastery and, within the walls of this monastery, a series of institutions have functioned, among which the Estate's Archives. Harsh measures were taken in 1984, to move the church and the belfry. The rest of the complex was demolished by blasting with dinamite.

The author pledges for the preservation of the territory on which the saved relics to be brought back in place so that the whole assembly around them be remade. The complex may become a National Centre recalling the personality of the voivode Michael the Brave, and a suited place for the Archives Museum.